

Tarbiyachining kasbiy mahoratini oshirishda malaka oshirishning o‘rni

Maryam Axmedova – Xorazm

VPKQTMOI katta o‘qituvchisi

MTM tarbiyachilari o‘z sohasi bo‘yicha yangilik va o‘zgarishlarni o‘rganish, bilimlarini chuqurlashtirish maqsadida malaka oshirish kurslariga kelishadi. Ma’lumki malaka oshirish kurslarida o‘tiladigan darslarda o‘qituvchi ta’lim - tarbiyaning insonparvar va demokratik xarakterda bo‘lish tamoyillariga tayanadi. Chunki mazkur tamoyil “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunning 3-moddasida ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biri qilib ko‘rsatilgan. Shu bois, tinglovchi dars jarayonida hadiksiramasi, qo‘rqmasligi, ranjimasligi, izza bo‘lmasligi, mustaqil fikrlashi uchun o‘qituvchi tomonidan sharoit yaratiladi. Buning uchun oldindan puxta tayyorgarlik ko‘riladi. Darsda interfaol metodlarning eng maqbul turlarini tanlash, tarqatma materiallar tayyorlash, rivoyatlar keltirish katta mehnatni talab qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta’limiga puxta tayyorlashda MTM tarbiyachilarining kasbiy mahoratga ega bo‘lishi bugungi kunning dolzarb masalasidir. Chunki 2014 yil “Sog‘lom bola yili” deb e’lon qilinib, davlat dasturida:

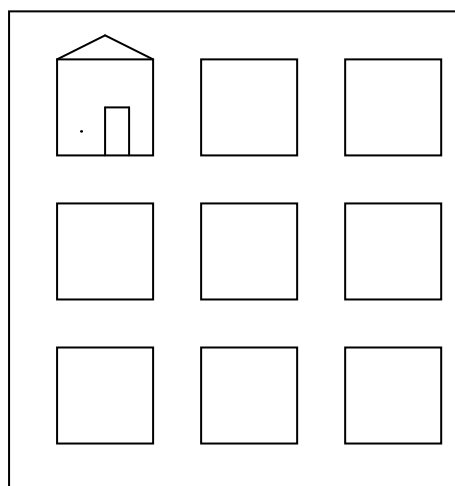
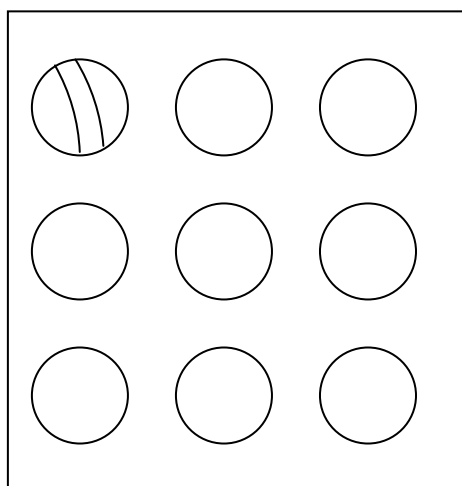
- “Maktabgacha ta’limning sifat va samaradorligini oshirish”;
- “Ta’lim-tarbiya ishlari samaradorligini oshirish”;
- “Maktabgacha ta’lim yo‘nalishida malaka oshirish tizimidagi o‘quv-reja va dasturlarni xalqaro talablar asosida takomillashtirish” kabi muhim talablar qo‘yilgan.

Ushbu talablarni malaka oshirish kursida o‘tiladigan mavzular mazmuniga singdirish maqsadga muvofiq. Darslar jarayonida tinglovchi yangiliklarga intiluvchan, ijodiy yondashuvchan, o‘zgarishlarni tez qabul qiladigan bo‘lishlariga erishish maqsadi amalga oshiriladi.

“Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik tasavvurlarini shakllantirish metodkasi” mavzusidagi darsda tarbiyachilar “Bolajon” dasturida har qaysi guruhda berilgan ta’lim – tarbiya vazifalarni tahlil qilishi, matematika mashg‘ulotida interfaol metodlarni qo‘llay bilishi bo‘yicha bilim, ko‘nikma, malakalarni egallashlari lozim. Dars boshida “Zanjir” usulida tinglovchilarga

“maktabgacha yoshi davrida bolalarga o‘rgatiladigan tushunchalardan bittasini aytish” topshirig‘i beriladi. Navbati bilan aytishadi. So‘ngra o‘qituvchi “Bolajon” dasturida berilgan ta’lim – tarbiya vazifalarining bola yoshiga qarab murakkablashuvi, mashg‘ulotlarda “Aqliy hujum”, “Kichik guruhlarda ishlash”, “Klaster”, IMYN (Ixtirochilik masalalarini yechish nazariyasi), “Rolli o‘yin”, “Muammoli vaziyat yaratish” metodlarini qo‘llash bo‘yicha tushuncha beradi. Namunalar ko‘rsatadi. Masalan, “Kvadrat bilan doirani farqlashga o‘rgatish” mavzusidagi mashg‘ulotda tarbiyachi IMYN dan foydalanish uchun guruh bolalarini dastro‘mal va soat rasmi tasvirlangan kartochkalarni tanlashlariga qarab ikkiga ajratadi. Topshiriq: ”Sehrgar” o‘yini. Agar siz sehrgar bo‘lib qolsangiz doira va kvadratlarni nimalarga aylantirgan bo‘lardingiz?

- “Dastro‘molchalar” guruhi plakatga chizilgan kvadrat shakllarini;
- “Soatlar” guruhi plakatda chizilgan doira shakllarini qo‘shimcha chizish orqali ikkinchi bir narsaga aylantiradi. Har qaysi bolaga bittadan shakl to‘g‘ri kelishi kerak. “Dastro‘molchalar” guruhidan bitta bola birinchi kvadratni uychaga aylantirsa, ”Soatlar” guruhidan bittasi doirani to‘pga aylantiradi. Shu zaylda o‘yin davom etadi. Ushbu o‘yinni o‘ynayotgan bolalar faoliyati tushirilgan video tasvir monitorida ko‘rsatiladi.

Mashg‘ulotda muammoli vaziyat yaratishga misol. Tarbiyachi bolalarga o‘zicha ertak to‘qib aytib beradi. ”Kunlardan bir kun tulki, ayiq, bo‘ri musobaqa o‘ynabdi. Musobaqa sharti, mashinada o‘rmonga kim birinchi yetib borish. 3 ta mashina bor ekan. Birinchi mashinaning g‘ildiragi kvadrat, ikkinchiniki doira, uchinchiniki esa uchburchak ko‘rinishida ekan. Tulki g‘ildiragi doira, ayiq kvadrat,

bo‘ri uchburchak ko‘rinishidagi mashinalarda yo‘lga o‘tlanishibdi. Qaysi biri birinchi bo‘lib o‘rmonga yetib boradi?” Bolalar o‘ylab, fikrlab javob topishadi.

“Bolajon” dasturining maqsadi, vazifasi, tamoyillari va uni amaliyotga tadbiiq qilish” mavzusidagi darsda dasturning maqsadi, vazifasi, tamoyillari yozilgan slayd namoyish etiladi va mohiyati tushuntiriladi. So‘ngra tinglovchilar 2 ta guruhga ajratiladi. Birinchi guruh ichki, ikkinchi guruh tashqi doira hosil qilib turishadi. O‘qituvchining topshirig‘iga ko‘ra, tashqi doiradagilar soat strelkasi, ichki doiradagilar esa soat strelkasiga teskari ko‘rinishda harakat qilishadi. Qo‘l telefonida sokin musiqa beriladi. Musiqa to‘xtagach tinglovchilar harakatlanishdan to‘xtab, ikki doiradagilar bir-biriga qarab juftlik hosil qiladilar. Oldin ichki doiradagilar keyin tashqi doiradagilar “Bolajon” dasturining 9 ta tamoyilini o‘z juftiga aytib beradi. So‘ngra tinglovchilar 4 ta guruhga ajratiladi. Guruhlarga quyidagi topshiriqlar beriladi:

- Jismoniy tarbiya mashg‘uloti bo‘yicha “Bolajon” dasturidan foydalangan holda 5 ta mavzu tanlash;
- Nutq o‘stirish mashg‘uloti uchun 5 ta mavzu tanlash;
- Matematika mashg‘uloti uchun 5 ta mavzu tanlash;
- Tabiat bilan tanishtirish mashg‘uloti uchun 5 ta mavzu tanlash .

Vaqt tugagach guruhlar taqdimoti o‘tkaziladi. Javoblar tahlil qilinadi. Xatolar to‘g‘rilanadi va xulosalanadi. Har bir dars oxirida o‘tilgan mavzuga tegishli bo‘lgan test savollari yechdiriladi. Dars jarayonida tinglovchilarning toliqish holatlari kuzatilsa, charchoqni yozuvchi o‘yinlardan foydalaniladi. Masalan, ”Bo‘ron”, ”Boshqaruvchini top”, ”Venegred”, ”Qarsak chal”, ”Quvnoq sharchalar” va shu kabilar.

O‘qituvchi dars jarayonida axborot texnologiyasidan va interfaol metodlardan o‘rinli foydalansagina barcha tinglovchilar faolligini ta‘minlay oladi. Darsdan ko‘zlangan ta‘limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi maqsad amalga oshiriladi. Natijada tarbiyachilarning bolalarni maktab ta‘limiga tayyorlash samaradorligi oshadi.